

Civilutskottets yttrande

1980/81:5 y

över förslag om riktlinjer för energipolitiken

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har berett civilutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1980/81:90 om riktlinjer för energipolitiken jämte motioner i vad avser frågor inom civilutskottets beredningsområde. De motioner som civilutskottet tagit upp i detta sammanhang är motionerna 1980/81:2086 (s) om en parlamentarisk kommission, 1964 (s) om samordning av den fysiska planeringen med koncessionsprövning enligt rörledningslagen samt 1994 (c) och 1976 (s) yrkande 19, båda om vattenkraftutbyggnaden.

Civilutskottet behandlar här till anknytande ämnen även i betänkande CU 1980/81:31 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för utbyggnad av vattenkraft, m. m. och i ett kommande betänkande om riktlinjer för energisparverksamheten i byggnader m. m.

Civilutskottet anför som sitt yttrande följande:

1 Målet för energisparande i byggnader

Civilutskottet ansluter sig till det i proposition 1980/81:133 (s. 19) formulerade målet för energisparandet: riktpunkten är en nivå som motsvarar en minskning av den årliga energianvändningen i byggnadsbeståndet med ca 48 TWh brutto, varav en mindre del efter år 1988.

2 Energinbehovet för bostäder och service år 1985 och 1990

Riksdagen bereds tillfälle att ta del av energiministerns bedömningar (s. 92) av de energianvändningsnivåer han anser det rimligt att räkna med för bostäder, service m. m. – båda fördelade på el och bränslen. Nivåerna anges som intervall där de nedre gränserna ansluter till det ovan nämnda målet för energisparandet. De övre gränserna anges (s. 104) representera ett energibehov som skall kunna tillgodoses. Det anges (s. 103) att dessa användningsnivåer bör ligga till grund för dels det fortsatta arbetet inom energihushållningsområdet, dels planering av energitillförseln.

Civilutskottet önskar i detta sammanhang framhålla att angivelserna i form av intervall inte får anses innebära att sparmålet som sådant frånfalls. Sparmålet och inte de redovisade användningsnivåerna bör vara utgångspunkt för de fortsatta åtgärderna på hushållningsområdet.

Det bör också noteras att antagandena om bostadsbeståndets utveckling i fråga om antal och typ av lägenheter måste bedömas mycket försiktigt. Det bör strykas under att den sänkning av energiåtgången i bostadssektorn som följer av att den av långtidsutredningen antagna utvecklingen inte fullföljs

inte bör räknas in som ett uppfyllande av sparmålet.

Fördelningen av energianvändningsnivåerna mellan bränslen och el baseras bl. a. på bedömningen (s. 253) att el bör kunna ersätta olja i små och medelstora pannor med 2–10 TWh år 1985 och 7–13 TWh år 1990 – då förutsatt att värmeavtappning från Forsmark inte kommer till stånd. Till detta kan komma ca 3 TWh elvärme i nya hus år 1990. Dessa bedömningar är till stor del avhängiga av de beslut som riksdagen kommer att fatta om användning av direktverkande elvärme efter förslag i ett kommande betänkande från civilutskottet.

3 Styrmedel

I prop. 90 (s. 40 n ff) ger energiministern sin sammanfattande syn på de styrmedel som bör användas för energihushållningen under 1980-talet. Civilutskottet noterar endast att dessa allmänna formuleringar inte direkt kan tillämpas på hushållningen med energi och strävandena att minska oljeberoendet i bostadsbeståndet. Där tillkommer bl. a. fördelningspolitiska överväganden där effekterna av en energipolitiskt motiverad pris- och skattepolitik måste bedömas i samband med ännu inte klarlagda effekter av möjliga ändringar av andra förutsättningar för prisbildningen för bostäderna. Dessa ändringar får förutsättas knutna till i detta sammanhang inte direkt behandlade budgetpolitiska och bostadssociala överväganden.

Hit hör också att ett fullföljande av målen för energihushållningen kan förutses kräva mycket aktiva insatser från samhällets sida.

4 Energiprovning inom industri m. m.

I prop. 90 (bl. a. s. 63–64) refereras gällande regler m. m. om krav på tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen för viss verksamhet. Civilutskottet noterar att proposition i ämnet aviserats till hösten 1981. Civilutskottet avser att föreslå att riksdagen till nästa riksmöte uppskjuter behandlingen av därtill knutna motioner. Industriministern har i prop. 1980/81:130 aviserat ytterligare överväganden om den provning som avser tillgången på träfiberråvara. En energihushållningslag för industrin ingår i ett särskilt utredningsuppdrag.

5 Energihushållningsprogram för transportsektorn

Energiministern gör (s. 96) som en del i ett energihushållningsprogram för transportsektorn vissa uttalanden om samhällets bebyggelsemönster. Som energiministern anför måste en rad ekonomiska och sociala faktorer beaktas i bebyggelseplaneringen. Utgångspunkten för konkreta avgöranden i dessa frågor i regeringen eller av myndigheter ges i byggnadslagstiftningen. Det

vore därför olyckligt om sektorssynpunkter av här förordad typ formellt bands till av riksdagen godkända riktlinjer för ett sektorsinriktat energihushållningsprogram. Det verkliga innehållet i dessa och liknande överväganden bör som hittills ingå som aspekter i den fysiska planeringen. Det skulle också strida mot gängse lagstiftningsprinciper att i sak införa nya lagmotiv till en gällande lagstiftning genom riksdagsuttalanden av förordad typ. Vad civilutskottet i denna del anfört bör näringsutskottet föreslå att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna.

6 Rörledningslagen

Utskottet har ingen erinran mot de föreslagna ändringarna i rörledningslagen. I motion 1964 (s) föreslås riksdagen begära förslag som garanterar en samordning av den fysiska planeringen enligt byggnadslagstiftningen m. m. med koncessionsprövning enligt rörledningslagen. Riksdagen har som anges i motionen tidigare ansett att denna samordningsfråga bör beaktas vid arbetet på en ny byggnadslagstiftning. Motionärernas intresse är därmed i vissa delar tillgodosett. Enligt civilutskottets mening bör emellertid också övervägas att inom den nuvarande lagstiftningens ram – på motsvarande sätt som vid planering av kraftledningar – skapa handläggningsregler med samma syfte. Civilutskottet förordar att näringsutskottet med anledning av motionen föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen detta till känna.

7 Energitillförsel – vattenkraft

I proposition 90 skisseras (s. 109) energibalanser för åren 1985 resp. 1990. Deras syfte anges i första hand vara att på ett översiktligt sätt illustrera tänkbara utfall av energipolitiken.

När det gäller tillförselnivåerna anges särskilt att de inte skall betraktas som mål som bör eftersträvas oberoende av utvecklingen. Det påpekas att såväl användnings- som tillförselnivåerna kan komma att visa sig varken möjliga att uppnå eller lämpliga att sträva efter.

Som ett av leden i denna typ av energibalanser anges (s. 112-n) att vi år 1990 skall nå en vattenkraftproduktion på "ca 65 TWh". Regeringen föreslår (hemställan 2) att riksdagen godkänner detta. Civilutskottet har ingen erinran mot detta förslag.

Regeringen har vidare (hemställan 29) berett riksdagen tillfälle att ta del av bl. a. vad energiministern anför (s. 282–283) om utbyggnad av vattenkraften. Han anser det rimligt att räkna med och sträva efter att utbyggnader av nya vattenkraftstationer motsvarande ett produktionstillskott av 2–3 TWh inleds under 1980-talet utöver redan pågående eller beslutade utbyggnader – detta inkl. tillskotten från små vattenkraftverk. Därtill läggs möjliga effektutbyggnader med ett effekttillskott av ca 1 TWh. Utifrån detta anförs att den totala

vattenkraftproduktionen därigenom skulle komma att uppgå till "omkring 66 TWh", varav "65 TWh" skulle finnas år 1990.

Det torde vara i sak ostridigt att ramen för den möjliga utbyggnaden läggs fast ytterst genom riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen och vattenlagens tillåtlighetsregler i förening med regeringens prövningsrätt. Därtill kommer att ansökningar om tillstånd till utbyggnad av naturliga skäl aktualiseras vid tidpunkter som sökandena finner förenliga med sina intressen.

Energiministern anför att det är angeläget och rimligt att det långsiktiga kraftförsörjningsintresset tillmäts stor vikt vid avgöranden – uppenbarligen i regeringen – under 1980-talet av sådana vattenkraftärenden som aktualiseras i älvsträckor vilka inte har undantagits från utbyggnad. Skulle en aviserad uppföljning år 1983 av lämnade tillstånd ge anledning därtill aviseras kompletterande förslag från regeringens sida så att det föreslagna tillskottet från vattenkraften år 1990 kan uppnås.

Civilutskottet konstaterar för sin del att övervägandena knappast kan utgå från annat än av riksdagen hittills godtagna riktlinjer för den fysiska riksplaneringen och från den nuvarande vattenlagens prövningsregler. Civilutskottet har i betänkande 1980/81:31 påpekat att inte heller regeringens dispensmöjligheter kan generellt vidgas genom energipolitiska uttalanden – regeringen är bunden inom ramen för sedvanlig tolkning av gällande lagreglering av dispensmöjligheterna.

Civilutskottet har tillförts uppgifter om de ärenden som f. n. prövas av regeringen och om de ansökningar som kan väntas (se nedan s. 5–6). Dessa uppgifter har enligt civilutskottets mening inte entydigt gett vid handen att man – utan ändrade riktlinjer för den fysiska riksplaneringen, ändrade tillåtlighetsregler i vattenlagen eller avsiktligt ändrade dispensregler – med säkerhet kan uppnå en total vattenkraftproduktion om 66 TWh och, än mindre, att vattenkraften år 1990 ger ett tillskott av 65 TWh.

Enligt civilutskottets mening bör näringsutskottet betona energiministerns uttalanden att de angivna tillförselnivåerna inte bör betraktas som fastställda mål. För den händelse att riksdagen önskar vidga utbyggnaden av vattenkraften står endast till buds konkreta beslut antingen att vissa angivna älvsträckor inte längre skall vara undantagna från utbyggnad eller att ändra vattenlagen så att de motstående intressena tillmäts en mindre vikt. Sannolikheten av att riksdagen skall fatta sådana beslut bör inte bedömas i detta sammanhang. Om näringsutskottet utgår från nu gällande regler bör i energibalansen ingå ett troligt tillskott från vattenkraften 1990 som något understiger 65 TWh. Denna marginella osäkerhet torde inte ge energibalanserna mindre värde. Markeringen bör göras snarast för att stryka under att talet är ett i viss mån osäkert resultat av beräkningar av tillgänglig vattenkraft och inte en utgångspunkt för att besluta om vilken vattenkraft som skall vara tillgänglig.

I motion 1994 (c) förs fram yrkanden som utgår från sambandet mellan från energibalansernas utgångspunkt marginella skillnader mellan uppgifter om den utbyggda eller lovgivna vattenkraftproduktionen, den som ett "mål" i vissa sammanhang uppfattade beräkningen av produktionen år 1990 samt möjligheterna att fylla differensen med utbyggnad eller effektiviseringar. Om näringsutskottet och riksdagen utgår från vad civilutskottet ovan anför är motionärernas intressen tillgodosedda. Ett bifall till motionens yrkande 1 skulle endast befästa de onödiga motsättningar som de tidigare siffersummeringarna kan ge upphov till. Yrkande 2 i motionen torde vid ett bifall därtill, vara svårt att verkställa utan konkretioner i fråga om önskade beslut.

Riksdagen har vidare genom motion 1976 (s) yrkande 19 föreslagits begära "en plan med riktlinjer för hur riksdagsbeslutet om vattenkraftens utbyggnad till 66 TWh skall kunna uppnås."

Även detta motionsförslag utgår från de summeringar i propositionen av osäkra faktorer som utskottet inledningsvis i detta avsnitt kommenterat. En anslutning till det synsätt som utskottet där förordat innebär att motionärernas syfte är tillgodosett i denna del.

I motionsyrkandet har emellertid indirekt även fogats in en hänvisning till tidigare riksdagsbeslut om en utbyggnadsnivå vid 66 TWh/år. Det riksdagsbeslut som avses torde vara det (NU 1975:30) vari riksdagen, trots viss osäkerhet, godtog att det skulle vara möjligt att till år 1985 öka årsproduktionen med 5 TWh. Anknytningen till detta beslut måste emellertid nu vara närmast beskrivande när riksdagen i detta sammanhang ställs inför nya förslag. Motionärerna anför också att kravet nu gäller att "riksdagsmajoriteten" skall redovisa sitt alternativ för hur denna produktionsnivå skall åstadkommas även om nivån inte helt kan uppnås år 1990.

Enligt vad utskottet inhämtat bereds f. n. följande ansökningar inom jordbruksdepartementet:

	GWh/år
Kymmens kraftverk	ca 60
Strängsforsen	230
Viggen, Rattsjön och Kjellingerud (Ljusnan)	osäkert
Vemsjön	64
Härjeån	ca 100
Nedre Lången	217
Storån (till Faxälven)	50
Gidböle (Gidälven)	52
Äglund (Rickleån)	31
Mjödvaltsforsen och Falmarkforsen (Bure älv)	6
Sikfors (Pite älv)	240

Bland projekt som kan tillkomma under 1980-talet har nämnts:

	GWh/år
Stadsforsen 4 (Indalsälven)	48
Fatsjööverledning (övre Åseleälven)	211
Gardikfors 2	16
Messaure, ytterligare	15
Gallejaur 2 (Skellefte älv)	20
Vargön 3 (Göta älv)	10
Effektivisering (Vattenfall)	400
” (Kraftverksföreningen)	400

Till detta kan komma en del mindre utbyggnader, vilkas tillåtlighet prövas av vattendomstolarna.

Angivna mått på avsedd produktionsförmåga summeras inte här på grund av osäkerhet om utformningen av slutlig ansökan, vissa företags kontroversiella natur samt osäkerhet i fråga om takten i initiativen.

Utskottet har i betänkande CU 1980/81:31 bl. a. berört att allvarligt menade önskemål om en markant ökad utbyggnad av vattenkraften måste få uttryck i beslut om ändrade riktlinjer för den fysiska riksplaneringen eller i ändringar i vattenlagen varigenom tillåtlighetsreglerna i vattenlagen mjukas upp. Utskottet konstaterar att förslag i sådan riktning nu inte lagts fram vare sig av regeringen eller i motionerna.

Mot bakgrund av det anförda förordar civilutskottet att näringsutskottet avstyrker motion 1976 (s) yrkande 19.

8 En parlamentarisk kommission

I motion 2086 (s) föreslås att regeringen snarast tillsätter en parlamentarisk kommission som skyndsamt skall föreslå åtgärder som möjliggör en kärnkraftsavveckling enligt folkomröstningens resultat och enligt riksdagens principbeslut. Kommissionens uppgift skall inte vara att starta nya omfattande utredningar – den skall försöka att snabbt skapa en bred majoritet omkring det samlade program som krävs för att förverkliga en avveckling.

Civilutskottet ansluter sig i huvudsak till vad som anförts i motionen om behovet av en föreslagen kommission. Kommissionen avses inte ha myndighetsuppgifter. Den skall initiera förslag som med stöd av breda majoriteter leder fram till målet: avveckling av kärnkraften. Utifrån de synpunkter som civilutskottet har att företräda finns bärande skäl för att riksdagen uttalar sig för att regeringen tillsätter sådan. Det finns inte anledning för civilutskottet att gå närmare in på dess benämning eller arbetssätt. Civilutskottet förordar att näringsutskottet hemställer att riksdagen

gen med anledning av motionen som sin mening ger regeringen till känna vad här anförts.

Stockholm den 9 april 1981

På civilutskottets vägnar
KJELL A. MATTSSON

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Per Bergman (s), Rolf Dahlberg (m), Oskar Lindkvist (s), Lars Henrikson (s), Knut Billing (m), Thure Jadestig (s), Sven Eric Åkerfeldt (c), Maj-Lis Landberg (s), Kerstin Andersson i Hjärtum (c), Bertil Dahlén (fp), Jan Eric Virgin (m), Per Olof Håkansson (s) och Erik Börjesson (fp).

Avvikande meningar

1. En plan för vattenkraftutbyggnaden m. m.

Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg och Per Olof Håkansson, alla (s), anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar "Även detta" och slutar "år 1990" bort lyda:

Motionens centrala syfte är att uppnå ett klarläggande av vilka utbyggnader av vattenkraften som kan och bör aktualiseras för att uppnå den beräknade årsproduktionen 66 TWh/år. Ett sådant klarläggande bör lämpligen ges formen av ett förslag till utbyggnadsplan där det redovisas samlade överväganden som knyter an till nu delvis förändrade energipolitiska målsättningar. I anslutning därtill bör också ges redovisningar som kan grunda ett riksdagsbeslut om hur vattenkraftutnyttjandet skall ske: Det bör fortfarande hävdas att ett stort ingrepp är bättre än många små ingrepp som direkt berör ett stort antal människor. Näringsutskottet bör därför tillstyrka motion 1976 (s) yrkande 19.

dels den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar "Angivna mått" och slutar "yrkande 19" bort utgå.

2. En parlamentarisk kommission

Rolf Dahlberg, Knut Billing och Jan Eric Virgin, (alla m), anser att avsnitt 8 i utskottets yttrande bort utgå och att motsvarande ändring bort göras i betänkandets ingress.

De anför vidare:

Motionsförslaget om ett särskilt organ för vissa energipolitiska frågor kan

självfallet inte bedömas endast utifrån den begränsade sektor av denna politik som faller inom civilutskottets ansvarsområde. Ett yttrande från civilutskottet i denna del skulle därmed komma att sakna varje betydelse och inte tillföra något reellt beslutsunderlag. Det skulle också stå i strid mot principerna om kompetensfördelningen mellan utskotten och, med hänsyn till att näringsutskottet inte uttryckligen begärt något yttrande i denna del, i strid även mot de principer som ligger bakom begränsningarna i utskottens initiativrätt.